

Слободан М. Марковић*

ГРАЂАНСКОПРАВНИ АСПЕКТИ ПОСЕТЕ ПОЗОРИШНОЈ ПРЕДСТАВИ

У чланку се обрађују питања која се односе на правну природу уговора о посети позоришној представи, права и обавезе уговорних страна, као и на правну природу позоришне улазнице. Доминантна је квалификација овог уговора као уговора о делу, са низом специфичности које налажу одређену и селективну примену правила која важе за уговор о делу.

Кључне речи: *Позориште. – Посетилац. – Уговор. – Улазница. – Грађанскоправна одговорност. – Накнада штете.*

1. УВОД

Одлазак у позориште ради уживања у позоришној представи има, поред осталог, карактер грађанскоправног односа између посетиоца и позоришта. Тај релативно комплексни правни однос рађа права и обавезе за обе стране. По правилу, ни једна од страна није сасвим упозната са њима, и сети их се тек у случају неочекиваних непријатности као што су отказивање или прекид представе, разочараност посетиоца због ненајављене замене глумаца или солиста, немогућност позоришта да обезбеди посетиоцу нумерисано седиште, закашњење посетиоца на представу, губитак улазнице и слично.

Без обзира на чињеницу да не постоје специјални извори права који би важили за позориште, општа правила грађанског права (у нашој земљи садржана у Закону о облигационим односима) пружају довољно основа за уређење тог специјалног односа.

---

* Др Слободан М. Марковић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду.

При том, наравно, поједине норме је могуће применити непосредно, а поједине тек на основу тумачења.

Применом поменутих правила долази се до резултата које је могуће *mutatis mutandis* пренети и на друге аналогне случајеве као што су посета биоскопској представи, па чак и спортском такмичењу.

2. ПРАВНА КВАЛИФИКАЦИЈА УГОВОРА О ПОСЕТИ ПОЗОРИШТУ

Набавком позоришне улазнице њен стипендијалац закључује са позориштем уговор о посети позоришту ради праћења одређене представе. Да би се могло расуђивати о правима и обавезама посетиоца и позоришта, који настају на основу тог уговора, неопходно је дати његову правну квалификацију. Другим речима, потребно га је подвести под одређени именовани уговор или бар идентификовати елементе одређених именованих уговора, који су садржани у њему.

Теоријски посматрано, уговор о посети позоришту је сложени уговор који има елементе уговора о делу и уговора о закупу. Како битни елементи овог уговора кореспондирају са уговором о делу, може се рећи да је уговор о посети позоришту, у основи, уговор о делу. У односу на конкретно седиште у гледалишту, посетилац има својство закупца, из чега произлазе одређена права и обавезе независно од уговора о делу.

Коначно, можда није сувишно поменути да је посетилац који је у гардероби позоришта оставио на чување делове своје одеће, обуће или друге ствари, закључио са позориштем уговор о остави. Ипак, уговор о остави неће бити предмет нашег разматрања, јер остава у позоришту нема никаквих посебности у односу на оставу уопште.

3. ПРАВА И ОБАВЕЗЕ ПОСЕТИОЦА И ПОЗОРИШТА НА ОСНОВУ УГОВОРА О ДЕЛУ

3.1. Основни елементи

Према чл.600 ЗОО, „уговором о делу посленик (предузимач, извођач радова) обавезује се да обави одређени посао, као што је израда или оправка неке ствари или извршење неког физичког или интелектуалног рада и сл., а наручилац се обавезује да му за то плати накнаду“. Иако је законодавац оставио широк простор за тумачење појма „посао“, који је предмет основне обавезе послени-

ка¹, из других одредаба ЗОО које се односе на тај уговор видљиво је да се има у виду превасходно израда или оправка ствари.² Стога, уговор о посети позоришту никако није типичан пример за уговор о делу, јер се посао, који је предмет основне обавезе позоришта, састоји од играња позоришне представе, те на њега није могуће применити сва правила која важе за уговор о делу.³ На то, али из другог угла, указује и чињеница да индивидуални посетилац, иако има својство наручиоца по уговору о делу, заправо само долази да прати представу коју позориште (посленик) игра независно од тога да ли је тај посетилац са позориштем закључио уговор („наручио“ представу) или није.

Ипак, у немогућности да се изнађе већи степен сличности са неким другим именованим уговором, на уговор о посети позоришту треба селективно и опрезно примењивати правила која важе за уговор о делу.

Основна обавеза позоришта (као посленика) јесте да одигра представу. Управо је играње представе која је одређена у уговору, предмет посла који позориште има да обави за посетиоца. Битно је, дакле, разумети да се обавеза позоришта, на основу уговора о посети позоришту, не односи на производњу представе. У тренутку закључења тог уговора представа је, у продукцијском смислу, већ завршена. То значи да су писац, кореограф, режисер, костимограф, сценограф и други већ завршили свој посао, односно да су глумци, плесачи и музичари већ увежбали своје партије. Посетилац је на основу уговора овлашћен да захтева од позоришта само да оно одигра представу такву каква је, и да му омогући да јој он прису-

1 У домаћој теорији и пракси такође није спорно да се појам „посао“ у контексту *уговора о делу* има тумачити широко. Видети нпр. Перовић, С.: *Облигационо право*, Београд, 1981, стр. 710, 711; Перовић, С.: *Коментар Закона о облигационим односима*, 2. књига, Београд, 1995, стр.1079, 1080. У Немачком грађанском законнику, у чл.631, ст. 2, прописано је да предмет посла може бити и одређени 'резултат' (нем. – Erfolg) рада или услуге. Таква формулација чини широко тумачење појма 'посао' тежим, јер отвара питање да ли посленик, извршавајући посао, има обавезу циља или то може бити и обавеза средства. На то, у контексту уговора о посети позоришту, указује Kurz, H.: *Praxishandbuch des Theaterrrechts*, München 1999, стр. 650.

2 Видети чл. 601 (односно са уговором о продаји), чл. 602 (квалитет послениковог материјала), чл. 603 (надзор од стране наручиоца), чл. 606 (недостаци материјала), чл. 613 (предаја ствари), чл. 622 (обавеза пријема посла), чл. 625–627 (ризик пропаст ствари), чл. 628 (право залог).

3 Има основа да се сматра да је уговор о посети позоришту, заједно са нпр. уговором о превозу, уговором о пружању информација итд. 'гранични случај' уговора о делу. „Уместо шематске супсумције под законске одредбе уговора о делу требало би се стално питати у којој мери је подвођење једног таквог уговора под тип уговора о делу оправдано, које су модификације ту умесне. Уговор о превозу је само по законској конструкцији уговор о делу, док је са становишта живота нешто сасвим посебно.“ Тако Larenz, K: *Lehrbuch des Schuldrechts*, Band II, München 1981, стр. 279.

ствује. Ово прецизирање је кључно за разумевање одговорности позоришта за материјалне недостатке извршења посла.

Природни елеменат уговора о делу јесте дужност наручиоца да преузме (прими) посао. Међутим, с обзиром на околност да се посао позоришта не односи на телесну ствар коју је могуће (пре)узети, за извршење уговора је неопходно суделовање посетиоца. Наиме, посетилац преузима посао позоришта (играње представе) својим присуством, тј. физичком могућношћу непосредне визуелне и звучне перцепције представе.⁴ Та околност има значај за питања поверилачке доцње и немогућности извршења уговора.

Уговор о посети позоришту је, по правилу, уговор са фиксним роком извршења обавеза. То произлази из чињенице да позоришна улазница у највећем броју случајева важи за одређену представу која се игра одређеног дана и часа на одређеном месту. Оваква природа уговора о посети позоришту од значаја је за разрешавање проблема који настају због кашњења почетка представе или кашњења посетиоца на представу.

Битан елеменат уговора је обавеза посетиоца да плати накнаду позоришту. По правилу, код уговора о посети позоришту, накнада се плаћа куповином улазнице. На тај начин посетилац даје предујам накнаде, што, у случају неиспуњења уговора или испуњења уговора са недостацима, доводи посетиоца у позицију да захтева од позоришта повраћај новца у целини или делимично.

Правна природа улазнице такође захтева објашњење. Према чл. 257 ЗОО позоришне улазнице на којима није означено име повериоца припадају категорији легитимационих папира. При том, на легитимационе папире се сходно примењују одредбе ЗОО које важе за хартије од вредности. Тако, позоришна улазница је легитимациони папир који гласи на доносиоца.⁵ Куповином улазнице посетилац стиче право да се њоме легитимише као поверилац на

---

4 У немачком облигационом праву уважава се разлика између послова који се могу примити (нпр. пријем израђене или поправљене ствари, изјава или конклюдентна радња наручиоца којом он потврђује да је посао урађен у складу са уговором) и послова код којих нема пријема ствари, одн. код којих изјава или конклюдентна радња није уобичајена. Позоришна представа спада у ово другу врсту послова. На такве послове се примењује правило из чл.646 Грађанског законика СР Немачке, по којем правне последице пријема посла наступају завршетком посла. Видети опширније у Larenz, K: *Lehrbuch des Schuldrechts*, Band II, München 1981, стр. 295–297. У нашем облигационом праву нема одредбе која би одговарала чл. 646 Грађанског законика СР Немачке, па је неопходно да се институт пријема посла у случају позоришне представе схвати као присуство посетиоца завршетку представе. Кад се не би прибегло овој конструкцији, било би, по нашем мишљењу, немогуће решити проблем материјалних недостатака представе, као и проблем недоласка на представу посетиоца који је купио улазницу.

5 Изузетно, ако је реч о улазници на име (нпр. код премијера, почасних улазница и сл.) сматра се да улазница представља хартију од вредности на име, те се на њу примењују правила која важе за ту врсту хартија од вредности.

основу уговора о посети позоришту. Улазница може бити предмет промета, с тим да за њу не важи правило из чл. 241 ЗОО о негоцијабилности хартија од вредности на доносиоца путем једноставне предаје. Другим речима, својство повериоца се не преноси предајом улазнице, већ уступањем потраживања (цесијом).⁶ Предаја улазнице цеденту само олакшава том лицу да се легитимише као нови поверилац. Али, то не смета применљивости општег правила које важи за хартије од вредности, по којем испуњење потраживања, уз подношење улазнице, има право да захтева само њен законити ималац (чл. 240 ЗОО), с тим да се законитим имаоцем улазнице сматра њен доносилац (чл. 239, ст. 2 ЗОО). То значи да је позориште дужно да ускрати извршење своје уговорне обавезе лицу које донесе улазницу, ако зна или мора знати да доносилац улазнице није њен законити ималац (чл. 254 ЗОО). Уз то, позориште може ускратити извршење своје уговорне обавезе доносиоцу улазнице ако успешно истакне приговор против њега да је нпр. улазница фалсификована или да је оштећена па се из ње не може видети на коју представу, који дан или час се односи (чл. 256, ст. 1 ЗОО).

Са становишта практичног позоришног живота најбитиније правило у вези са улазницом је следеће: позориште које није знало нити је било дужно да зна да доносилац улазнице није њен законити ималац (савесно позориште), ослобађа се обавезе из улазнице (чл. 253, ст. 3 ЗОО) ако изврши своју обавезу таквом доносиоцу. Другим речима, позориште није дужно да приликом пуштања посетиоца на представу проверава да ли је доносилац улазнице њен законити ималац, нити (под претпоставком савесности) може бити изложено било каквим захтевима трећих лица (укључујући и законитог повериоца) уколико изврши своју обавезу доносиоцу улазнице који није њен законити ималац, па самим тим није ни поверилац на основу уговора о посети позоришту.

Напоменимо да се уговор о посети позоришту (уговор о делу), по правилу, закључује у тренутку издавања улазнице посетиоцу. Преузимајући улазницу, посетилац конклюдентном радњом

⁶ Тако Јанковец, И.: *Коментар закона о облигационим односима*, 1. књига, Београд 1995, стр. 580. Има места примедби на формулацију дефиниције легитимационих папира, по којој је ту реч о исправама из којих произлази да се оне не могу уступити другоме (чл. 157 ЗОО). С друге стране, у истом члану је прописано да се на легитимационе папире сходно примењују одговарајуће одредбе о хартијама од вредности. Између схватања да легитимациони папир није негоцијабилан (јер тако каже Закон) и схватања да јесу (јер у супротном отпада смисао упућивања на сходну примену правила о хартијама од вредности, чије је основно обележје негоцијабилност), има основа за једно средње схватање по којем улазница јесте негоцијабилна, али не предајом (као хартија од вредности која гласи на доносиоца) већ цесијом потраживања (јер улазница ипак није хартија од вредности, већ легитимациони папир).

прихвата понуду позоришта. Без обзира на ту околност, уговор о посети позоришту није формалан, већ консенсуалан уговор. Наиме, улазница нема конститутиван значај за настанак уговора, већ она служи само као доказно средство да је доносилац улазнице или његов правни претходник авансно платио накнаду за посао који је позориште дужно да изврши доносиоцу. Другим речима, повериоцем из уговора о посети позоришту сматра се и лице које не донесе улазницу, али успе на други начин да докаже да је оно (или његов правни претходник) платило накнаду или пружи одговарајуће јемство да ће накнада бити плаћена.

С обзиром на консенсуалну природу уговора о посети позоришту, садржина тог уговора не може се сазнати из писане исправе о уговору. Такође, како није уобичајено да посетилац преговара са позориштем приликом куповине карте, искључено је да су се уговорне стране усмено сагласиле о својим правима и обавезама. Ни из улазнице, по правилу, није могуће сазнати ништа о садржини уговора, изузев назива позоришта, назива представе, датума, часа и места одржавања представе, као и броја седишта које је резервисано за посетиоца. Евидентно је, дакле, да је овај уговор нормиран општим условима које једнострано прописује позориште, као и одредбама ЗОО које се односе на уговор о делу.

Постојање општих услова уговора, у сваком конкретном случају, чини уговор о посети позоришту уговором по приступу.⁷ Да би општи услови обавезивали посетиоца, они му, према чл.142, ст.3 ЗОО, морају бити познати или бар лако доступни ради упознавања, у тренутку закључења уговора (куповине улазнице). Подразумева се да општи услови не смеју бити противни закону, моралу и добрим пословним обичајима. Међутим, сматрају се ништавим и оне одредбе општих услова, које лишавају другу страну (посетиоца) права да стави приговоре, те оне које доводе до губљења права из уговора, губљења рокова или су иначе неправичне или претерано строге према њој (чл. 143, ст. 2 ЗОО). То значи да позориште нема слободу да једнострано пропише опште услове уговора, који одговарају искључиво позоришту, а иду на штету посетиоца, већ је дужно да, у оквиру закона и добрих пословних обичаја, успостави правичну равнотежу приликом заштите својих и посетиочевих интереса.

У опште услове спада и тзв. кућни ред, тј. позориште је једнострано прописало скуп норми о обавезама које посетиоца приморавају на понашање којим се чува мир у позоришту, имовина позоришта и посетилаца, као и лична безбедност свих у позоришту. Кућним редом је такође дозвољено прописати забрану посетиоци-

---

⁷ Ђурђевић, М.: „Уговор по приступу“, Београд, 2001, стр. 33 (необјављена докторска дисертација).

ма да унесе у позориште уређаје за снимање звука и слике, како би се спречиле повреде ауторског права и права интерпретатора. Основ за прописивање кућног реда налази се у својинско-државинској заштити коју закон даје власнику, односно држаоцу ствари.⁸ Сходно томе, позориште је, као власник или држалац непокретности у којој је смештен простор за посетиоце, овлашћено да пропише услове под којима ће пустити посетиоца да борави у (на) тој непокретности. Ови услови чине саставни део уговора о посети позоришту.

Коначно, околност да се улазница издаје посетиоцу уз наплату, наводи нас да говоримо о куповини и продаји улазнице. Међутим, будући да је улазница легитимациони папир, новац који се плаћа за улазницу није куповна цена улазнице већ накнада за посао који је позориште дужно да изврши за посетиоца. Ипак, како је улазница покретна ствар коју позориште предаје у својину посетиоцу, на однос између позоришта и посетиоца у вези са њеном набавком могу се аналогно применити одговарајућа правила која важе за уговор о куповини и продаји.⁹

3.2. Недостаци извршења обавеза и престанак обавеза

Недостаци извршења уговора о посети позоришту, као и разлози престанка обавеза из овог уговора могу бити разноврсни, тако да се поставља питање њихове систематизације. Научно гледано, вероватно би систематизацију требало извршити према правним последицама појединих недостатака, односно према постојању и расподели одговорности за разлоге престанка обавеза. Ипак, да би и неправничка заинтересована јавност лакше разумела ову материју, учинићемо покушај да је изложимо према најчешћим разлозима који у позоришном животу доводе до проблема који се квалификују као недостаци извршења обавезе, односно који доводе до престанка обавеза.

Примедбе на њредставу и учеснике у њој. – Посетилац може имати примедбе на квалитет представе или на глумце, солисте,

⁸ Видети Закон о основама својинскоправних односа (*Сл. лист СФРЈ* 6/80, 36/90 и *Сл. л. СРЈ* 29/96), и то: чл.76 (самопомоћ), чл. 75, 77, 78 и 79 (судска заштита од узнемиравања у државини) и чл.42 (судска заштита од узнемиравања у вршењу својинских овлашћења и обавеза накнаде штете).

⁹ Примера ради, позориште грешком изда улазницу за другу представу или за исту представу али другог дана или часа од оног који је посетилац тражио. На тај случај треба применити одредбе о прегледу ствари и видљивим недостацима (чл. 481 ЗОО), одредбе о уговорном ограничењу или искључењу одговорности продавца за материјалне недостатке ствари (чл. 486 ЗОО), као и одредбе о правима купца који је благовремено и уредно обавестио продавца о недостатку (чл. 488–495 ЗОО). Такође, ако је реч о тзв. дистанционој набавци улазница, треба применити правила о ризику за случајну пропаст ствари, која важе код уговора о продаји.

диригента, који су ангажовани у конкретном извођењу. Питање је да ли се такви недостаци (уколико објективно постоје) могу квалификовати као материјални недостаци извршења основне обавезе позоришта – играња представе, и какве су правне последице тога.

Као што је већ речено, исправно разумевање природе посла који позориште, према уговору, има да обави за посетиоца, веома олакшава постављање правног оквира у којем позориште гарантује за ваљаност посла. Дакле, пошто је обавеза позоришта да одигра представу такву каква је, не долази у обзир било каква одговорност позоришта за уметничку концепцију представе, тумачење драмског дела, провокативне, па чак и скандалозне елементе у представи. Представа је уметнички чин који је заштићен уставном гаранцијом слободе уметничког стваралаштва, те је посетилац који не жели „уметничку авантуру“¹⁰ дужан да се пре представе обавести о подацима на основу којих би могао закључити о садржини и квалитету представе. Комплементарна с тим је и обавеза позоришта да на уобичајен начин (афише, програмске брошуре и сл.) пружи посетиоцу могућност да се обавести о представи, глумцима, солистима, редитељу, диригенту, костимографу, сценографу и сл. У државама као што је наша, у којима нема законске обавезе позоришта да класификује и означава представе према подобности за малолетнике, нема ни одговорности позоришта према посетиоцу који је дошао са малолетним дететом на представу у којој има призора голотиње, секса или насиља.¹¹

Одговорност позоришта за материјалне недостатке посла реално је могућа у случају да је представа одиграна уз очигледну повреду професионалних стандарда или правила струке. До тога може доћи ако се представа игра у стања пијанства једног или више учесника у представи, због отказивања техничких уређаја на бини или у сали, иритирајуће неувежбаности актера и слично.

Такође, типичан случај одговорности позоришта за материјалне недостатке посла може чинити и ненајављено ангажовање другог глумца, солисте или диригента, као замене за онога који је најављен. Сматра се да је замена ненајављена онда кад посетилац, у тренутку куповине улазнице није знао нити је могао да зна за замену.

Коначно, понекад се деси да позориште, у немогућности да одигра уговорену представу, одигра другу представу.

На основу селективне примене одговарајућих чланова ЗОО, који се односе на општа дејства уговора и, посебно, на уговор о делу, последице одговорности позоришта за материјалне недостат-

---

10 Kurz, H.: *Praxishandbuch des Theaterrechts*, München 1999, стр.651.

11 *Op. cit.*, стр. 652.

ке извршења посла код уговора о посети позоришту своде се на следеће:

а) Ако је недостатак такав да чини цео посао неупотребљивим, или је посао обављен у супротности са изричитим условима уговора, посетилац може раскинути уговор и тражити накнаду штете (чл. 619 ЗОО), као и повраћај накнаде коју је платио (чл. 132, ст. 2 ЗОО).

б) Ако је недостатак такав да не чини цео посао неупотребљивим, односно кад посао није извршен у супротности са изричитим условима уговора, посетилац је овлашћен да захтева умањење накнаде (конкретно, повраћај дела накнаде) и накнаду штете (чл. 620 ЗОО).

Несумњиво оправдан разлог због којег посетилац може тражити раскид уговора (наравно, уз повраћај накнаде и накнаду штете) је кад позориште игра представу која је различита од оне која је уговорена. Ту је реч о послу који је обављен у супротности са изричитим условима уговора. Такође, ако се представа игра уз очигледну повреду професионалних стандарда или правила струке, сматрамо да има основа за раскид уговора, иако се не ради о повреди изричитих услова уговора. Наиме, у случају уговора о посети позоришту није могуће применити одредбу чл. 620, ст. 1 и 2 ЗОО по којој је наручилац посла овлашћен да захтева отклањање недостатка, јер је недостатак, по својој природи, неотклоњив. Стога примену налази одредба чл. 620, ст. 3 ЗОО, која говори о поступању у случају да посленик не отклони недостатак. Тада је наручилац (посетилац) овлашћен да раскине уговор или да тражи умањење накнаде. При том, ако је недостатак незнатан, он се не може користити правом на раскид уговора (чл. 620, ст. 5 ЗОО). Наше је мишљење да играње представе уз очигледну повреду професионалних стандарда или правила струке (нпр. неувежбаност или пијанство актера) није незнатан недостатак, тј. да је ту реч о недостатку због којег има основа да посетилац раскине уговор.

Због специфичне природе обавезе посетиоца да прими посао (тј. да присуствује представи), приликом раскидања уговора битно је да посетилац, чим сазна за недостатак представе, саопшти позоришту своје сазнање, као и одлуку да раскине уговор. То може бити учињено изричито (на пример, захтевом на билетарници да му се врати новац пре представе, кад је посетилац сазнао да ће се играти друга представа) или конклюдентном радњом (на пример, напуштањем представе). Уколико посетилац остане до краја представе, има основа да се сматра да је извршио пријем посла са недостатком, те би, у том случају, могао само да тражи умањење накнаде, или тачније, повраћај само дела накнаде.

Кад је реч о ненајављеној замени учесника у представи, кључно питање је колико је име најављеног (а замењеног) учесника било значајно за одлуку посетиоца да закључи уговор са позориштем. У начелу, замена глумаца који играју споредне улоге, музичара у оркестру, певача у хору или плесача из балетског ансамбла не могу се сматрати правно релевантним недостацима посла. У случају замене носилаца главних улога, музичара или плесача солиста, као и диригента (нарочито ако су они „звезде“), има основа за схватање да је реч о недостатку који не овлашћује посетиоца на раскид уговора, већ само на умањење накнаде (повраћај дела новца од улазнице).¹² Изузетно, ако је наступ одређене личности изричито уговорен и представља доминантну карактеристику представе (нпр. гостовање чувеног пијанисте и сл.), изостанак те личности се може квалификовати као играње представе која је различита од уговорене, што даје право посетиоцу да раскине уговор, тражи повраћај накнаде и накнаду штете.¹³

Позоришта често прибегавају томе да у својим општим условима уговора предвиде клаузулу којом искључују своју одговорност за недостатак извршења посла, ако се недостатак састоји у замени најављених учесника у представи. Сматрамо да је такво ограничење одговорности допуштено, изузев у случају кад је реч о замени учесника чије име и репутација индиректно одређују предмет посла који се позориште обавезује да изврши. Ако је посетилац купио карту за одређену оперску представу у којој је најављено гостовање чувене светске певачке звезде (што је обично праћено и увећаном ценом улазнице), позориште се, у случају изостанка те звезде, неће моћи да позове на опште услове уговора, у којима је „задржало право на замену учесника у представи“.

Закашњење посетиоца на почетак представе. – Дужност је посетиоца да дође на представу у уговорено време (време које је назначено на улазници или у објављеном распореду представа). Пропуштање посетиоца да дође у то време има карактер његовог падања у доцњу са извршењем обавезе преузимања посла. Последица поверљачке доцње је двојака:

а) њоме престаје евентуална доцња дужника (чл. 326, ст. 1 ЗОО) и

¹² Управни суд у Диселдорфу (СР Немачка), у једном предмету је пресудио да је позориште дужно да врати новац посетиоцу, при чему је до конкретне своте која се има вратити дошао на следећи начин: Цео износ је подељен на најављени број учесника у представи, затим је резултат помножен са бројем замењених учесника, што даје износ који позориште дугује посетиоцу. (Neue juristische Wochenschrift, 1990, стр. 2559).

¹³ У том смислу одлука управног суда у Штутгарту (СР Немачка) из 1988. године, у којој је посетиоцу досуђено право на повраћај целог износа накнаде, што има ефекат раскида уговора (наведено према Kurz, Н.: *Praxishandbuch des Theaterrechts*, München 1999, стр. 669).

б) на повериоца прелази ризик случајне пропасти посла (чл. 326, ст. 1 и чл. 625, ст. 3 ЗОО).

Кад се тумаче за потребе уговора о посети позоришту, ова правила значе следеће: прво, посетилац који је закаснио на почетак представе нема према позоришту никаква права, која би произлазила из околности да је и позориште евентуално закаснило са почетком представе (пало у дужничку доцњу). Друго, пропуштени део представе је делимично пропао посао за посетиоца, и за тај пропали део посла посетилац не може тражити од позоришта одговарајуће умањење накнаде.

Начело савесности и поштења (чл. 12 ЗОО) налаже позоришту да омогући закаснелом посетиоцу улаз на представу у првом, за то погодном, тренутку. У сваком случају, тај тренутак је редовна пауза током представе. Али, и пре паузе погодан је сваки тренутак у којем се тиме не ремети представа.¹⁴ Могуће је, међутим, замислити и ситуацију у којој, према оправданој оцени позоришног персонала задуженог за ред у позоришту, закаснили посетилац до краја представе не може ући у салу. Тада се, правнички говорећи, ради о немогућности извршења уговора (видети даље).

Закашњење позоришта са почетком и/или завршетком представе – С обзиром да је уговор о посети позоришту уговор са фиксним роком извршења обавезе, дужност је позоришта не само да отпочне представу у уговорено време, већ и да је одигра у уговореном временском интервалу. Обичаји у позоришном животу налажу да се закашњења до десетак минута толеришу, тј. да немају правних последица. Закашњење позоришта правно се квалификује као дужничка доцња.

Према општим правилима ЗОО, која важе за раскид уговора због неиспуњења у фиксном року, ситуација код уговора о посети позоришту је следећа: Кад позориште закасни (рецимо, више од десетак минута) са почетком представе, уговор се раскида по самом закону (чл. 125, ст. 1 ЗОО). Међутим, посетилац може, настављајући да седи у позоришту, изразити своју вољу да сачека да позориште испуни своју обавезу у накнадном разумном року (чл. 125, ст. 2 ЗОО). Кад и тај рок (на пример, додатних десетак минута) истекне, посетилац може напуштањем сале да изрази вољу да раскине уговор (чл. 125, ст. 3 ЗОО).

Кад позориште које је отпочело представу на време, из било којих разлога закасни са наставком представе после паузе, тако да

---

¹⁴ Занимљива је одлука Управног суда у Хамбургу (СР Немачка), према којој посетилац који је закаснио на представу 10 минута, и који је пуштен у салу тек након 35 минута од почетка представе, нема права на повраћај дела накнаде (Mitteilungen deutscher Rechtsanwalte, 1994, стр. 665).

се представа не може завршити у уговореном периоду, такође се сматра да је оно пало у доцњу са извршењем дела своје обавезе. У том случају примењују се иста правила о доцњи, с тим да се као специфичност појављује могућност да посетилац учини делимични раскид уговора (будући да је део посла већ примио). Делимични раскид уговора долази у обзир кад је представа таквог карактера да је „дељива“, тј. да посетилац може имати потпун ужитак не само у целини, већ и у фрагментима представе (на пример, концерт популарне музике или уметничке музике, при чему је до паузе изведено једно или више комплетних музичких дела). Ако је реч о „недељивој“ представи (на пример, класична драмска представа), посетилац има право на потпун раскид уговора.

Последице раскида уговора су:

а) Посетилац има право да захтева повраћај накнаде (чл. 132, ст. 2 ЗОО). При том, ако је реч о делимичном раскиду, посетилац има право на повраћај само оног дела накнаде, који је сразмеран делу посла који није преузео.¹⁵

б) Посетилац има право да захтева накнаду штете (чл. 132, ст. 1 и чл. 262, ст. 2 ЗОО), с тим да се позориште може ослободити обавезе накнаде штете ако докаже да није скривило разлоге доцње (чл. 263 ЗОО).

Изостанак или прекид представе. – Кад дође до изостанка или прекида представе, наступа немогућност извршења уговора о посети позоришту.

Са становишта ЗОО потребно је направити разлику између случаја кад разлоге за изостанак или прекид представе није скривило позориште, и случаја кад је позориште одговорно за те разлоге. У првом случају, правни однос се расправља на основу прописа о немогућности испуњења уговора (чл. 137 и чл. 354 ЗОО) и не постоји обавеза накнаде штете, док се у другом случају примењују прописи о раскиду уговора због неиспуњења обавезе (чл. 124 – чл. 132 ЗОО), што подразумева и обавезу накнаде штете.

До нескривљеног изостанка или прекида представе може доћи због изненадне болести или смрти одређеног учесника у представи, а да га позориште, упркос настојањима, из објективних разлога (на пример, краткоће времена), није могло заменити. Такође бива да се представа која се одржава на отвореном простору, отказује или прекида због атмосферских неприлика. За штрајк глумца или техничког особља у позоришту такође не одговара

¹⁵ Према једној одлуци Управног суда у Пасауу (СР Немачка), кад је концерт, који је заказан да траје од 17 до 22 часа, отпочео тек у 21.38 због тешкоћа са постављањем бине, посетилац који је концерт слушао око један сат има право на повраћај 4/5 накнаде (Neue juristische Wochenschrift, 1993, стр. 1473).

позориште¹⁶. У овим и сличним случајевима наступају следеће правне последице:

а) позориште се ослобађа обавезе играња, односно довршетка представе (чл. 354, ст. 1 ЗОО),

б) посетилац се такође ослобађа своје обавезе на плаћање накнаде, тј. има право на повраћај накнаде (чл. 137, ст. 1 ЗОО),

в) ако је дошло до прекида представе, а представа је „делива“ у смислу који је већ описан, посетилац има право на сразмерно смањење накнаде, тј. право на повраћај сразмерног дела накнаде (чл. 137, ст. 2 ЗОО).¹⁷

До скривљеног изостанка или прекида представе може доћи ако позориште није предузело уобичајене неопходне мере да замени спреченог учесника у представи, или ако није на прописани начин одржавало сценску технику, па је дошло до озбиљног квара. Такође, позориште одговара ако представа изостане или се прекине интервенцијом државног органа који је надлежан за противпожарну или другу заштиту, и који је претходно већ упозорио позориште да не сме одржавати представе у постојећим условима. У тим и сличним случајевима посетилац има право на раскид уговора, што подразумева да може да тражи од позоришта:

а) повраћај накнаде (чл. 132, ст. 2 ЗОО), с тим да се у случају прекида „деливе“ представе враћа део накнаде, који је сразмеран величини неизвршеног посла, и

б) накнаду штете (чл. 262, ст. 2 ЗОО).

Недолазак посетиоца на представу или његово превремено напуштање представе. – Посетилац је слободан да напусти представу пре њеног завршетка, из било којих разлога (на пример, представа му се не допада, он се не осећа добро или има неку другу

¹⁶ Ипак, постојаће одговорност позоришта ако оно, упркос најављеном штрајку особља или штрајку који је у току, продаје улазнице за представу. Тако Kurz, Н.: *Praxishandbuch des Theaterrechts*, München 1999, стр. 663.

¹⁷ У судској пракси, међутим, има и друкчијих тумачења. На пример, у пресуди Управног суда у Халеу (СР Немачка) заузето је становиште да посетилац једног тениског турнира на отвореном простору, нема право на повраћај новца од улазнице у случају отказивања мечева због кише. Ово је образложено околношћу да је општепознато да одржавање мечева по киши на травнатом терену није могуће, те да отказивањем меча није дошло до немогућности испуњења обавезе организатора; дужност организатора је да посетиоцу обезбеди организацију тениског турнира и место у гледалишту, док обавеза обезбеђења одговарајућих атмосферских прилика не постоји (*Neue juristische Wochenschrift*, 1994, стр. 884). Чини се да је суд у овој пресуди пошао од другачије правне квалификације уговора о посети тениском такмичењу, односно од другачијег виђења основне обавезе организатора. Основна одлика тако схваћеног уговора јесте његова алеаторност, што сматрамо да није исправно.

обавезу). Напуштање представе има карактер раскида уговора вољом наручиоца. Правне последице раскида уређене су у чл. 629 ЗОО, и свде се на ослобођење позоришта од извршења обавезе довршетка представе (наравно, у односу на конкретног посетиоца), као и на право позоришта да задржи накнаду.

У случају да посетилац напушта представу из разлога за које одговара позориште, правнички говорећи, реч је о материјалним недостацима представе. То питање је већ расправљено под поднасловом *Примедбе на предшаву и учеснике у њој*.

Посетилац може и сасвим изостати са представе. Недоласком на представу, посетилац заправо онемогућује извршење уговора. Ово зато што, због природе посла чије извршење позориште дугује конкретном посетиоцу (играње представе), тај посао није могуће извршити ако нема тог одређеног посетиоца да га прими. Да би се, у складу са ЗОО, дала правна квалификација посетиоачевог недоласка и да би се одредиле његове последице, неопходно је разликовати два случаја. Први је кад посетилац одговара за разлоге недоласка (на пример, отпутује, или жели да остане код куће да гледа телевизиску емисију уместо да иде у позориште), а други је кад ти разлози нису скривљени (на пример, изненада се разболи, или га квар јавног превозног средства омете у доласку).

У првом случају је реч о ситуацији која је аналогна раскидању уговора вољом наручиоца (чл. 629 ЗОО), те се и последице свде се на ослобођење позоришта од извршења обавезе играња представе (наравно, у односу на конкретног посетиоца), као и на право позоришта да задржи накнаду. У другом случају, међутим, ствари се значајно компликују, јер је реч о немогућности извршења уговора без кривице било које стране, те се позориште ослобађа обавезе играња представе за конкретног посетиоца (чл. 354, ст. 1 ЗОО), али се и посетилац ослобађа своје обавезе на плаћање накнаде, тј. има право на повраћај накнаде (чл. 137, ст. 1 ЗОО).

Полазећи од тога да у пракси позоришног живота није могуће упуштати се у проблем разлога за посетиоачев недолазак на представу, видимо излаз из те ситуације у два могућностима. Прва је да се констатује да проблем правних последица немогућности извршења уговора без кривице било које стране представља очит пример у којем правила која важе за уговор о делу нису непосредно применљива на уговор о посети позоришној представи. Сви разумни практични разлози говоре у прилог томе да позориште не би требало да има обавезу да враћа накнаду посетиоцу који је без своје кривице изостао са представе. Друга могућност је да се вратимо на сложену проблематику правне природе улазнице. Ми смо, тумачећи ЗОО, већ констатовали да улазница није хартија

од вредности, већ легитимациони папир. Основна последица те квалификације јесте да за улазницу не важи тзв. начело инкорпорације, тј. везаности права из улазнице за саму улазницу. Дакле, поверилац из уговора о посети позоришту јесте лице које је закључило уговор или његов правни следбеник, док улазница служи само његовој легитимацији. Отуда, у уговору о којем је реч, посетилац је индивидуализовани субјект чији разлози за недолазак на представу не могу бити ирелевантни за позориште.

Потребама практичног живота би, пак, више одговарало схватање да је улазница облик праве хартије од вредности на доносиоца, за коју важи правило да се преноси једноставном предајом. Тад би могла важити следећа конструкција: Будући да је право из улазнице везано за сам тај папир (тзв. начело инкорпорације), позориште дугује играње одређене представе одређеног дана и часа *индивидуално неодређеном доносиоцу њајира*. Пошто нико није донео папир, нико није ни затражио да позориште изврши своју обавезу. Према тој конструкцији, већ самим закључењем уговора обе стране искључују релевантност разлога који посетиоца спречавају да дође на представу, јер је улазница лако негоцијабилни папир који се може наћи код било које индивидуе којој ће позориште извршити посао на који гласи улазница.¹⁸

Дакле, сматрамо да је сасвим оправдан интерес позоришта да се заштити од обавезе враћања накнаде посетиоцу који је био спречен да дође на представу из разлога које није скривио. Једини сигуран и правно допуштен начин да се то постигне јесте да клаузула о искључењу те обавезе буде изричито уговорена – тачније, да буде садржана у општим условима уговора.

---

¹⁸ У немачкој литератури има занимљивих покушаја конструкције образложења схватања о непостојању обавезе позоришта да врати накнаду посетиоцу који је био спречен да дође на представу из разлога за које не одговара (види Kurz, Н.: *Praxishandbuch des Theaterrechts*, München 1999, стр. 667, 668). Параграф 645 немачког Грађанског законика, се тумачи тако да ризик за пропаст посла због недостатака материјала који је наручилац предао посленику, пада на наручиоца. Изостанак посетиоца са представе се, у том контексту, подводи под „недостатак материјала“ на основу чега се долази до закључка да позориште није у обавези да врати посетиоцу накнаду. Друга конструкција се позива на тумачење уговора о закупу (чл. 552 немачког Грађанског законика). Конкретно, поменути члан прописује да се купац не ослобађа обавезе плаћања закупнине уколико је спречен да користи закупљену ствар из разлога који су повезани са њим. Тако, посетилац се сматра закупцем седишта у позоришту, цена улазнице је закупнина, а разлози за посетиоцев изостанак са представе су повезани са његовом личношћу. Следствено томе, позориште није дужно да му врати новац од улазнице. Занимљиво је да у нашем ЗОО не постоје одредбе са истом, одн. кореспондентном садржином, те би ове конструкције, сасвим независно од исправности претходне правне квалификације уговора о посети позоришној представи, биле немогуће.

3.3. Проблем накнаде штете

Већ смо констатовали да позориште дугује посетиоцу накнаду штете у случају материјалних недостатака извршења посла, затим у случају раскида уговора због закашњења, као и прекида или изостанка представе кривицом позоришта. У наредној тачки показаћемо да постоји и обавеза позоришта да посетиоцу накнади штету због неотклоњивих или неотклоњених недостатака седишта, на основу правила која важе за уговор о закупу. У свим тим случајевима отвара се проблем обима накнаде, тачније проблем примене правила садржаних у чл. 266, ст. 1 и 2 ЗОО¹⁹ и чл. 268 ЗОО²⁰.

Ако се занемаре општа места проблематике обима накнаде штете, као кључно питање у реалном позоришном животу намеће се ово: Да ли је позориште дужно да накнади посетиоцу све издатке (поред издатка за улазницу) које је овај имао да би дошао на представу, или не? Другим речима, дилема је да ли, на пример, сви трошкови превоза и смештаја посетиоца, који су били нужни за његов долазак на представу, спадају у тзв. предвидиву штету, или се предвидива штета може свести на уобичајен издатак који просечни посетилац има да би дошао на представу. Ова дилема је од пресудног значаја у случајевима кад посетилац мора да допутује из другог града, па некад и из друге државе да би дошао на представу. Одговор на ово питање зависи од тога да ли је позориште знало или морало знати приликом закључења уговора за околност да посетилац долази издалека. Како је мало вероватно да позориште зна или мора знати одакле индивидуални посетилац долази, неопходно је, по нашем мишљењу, поћи од врсте представе, односно од врсте позоришта. Ако је реч о позоришту или представи интернационалног значаја, где се унапред зна, односно мора знати да посетиоци из ширег географског региона купују улазнице, чак више месеци, па и више година унапред²¹, онда је разумно поћи од

19 „Поверилац има право на накнаду обичне штете и измакле користи, које је дужник у време закључења уговора морао предвидети као могуће последице повреде уговора, а с обзиром на чињенице које су му тада биле познате или морале бити познате.

У случају преваре или намерног неиспуњења, као и неиспуњења због крајње непажње, поверилац има право захтевати од дужника накнаду целокупне штете која је настала због повреде уговора, без обзира на то што дужник није знао за посебне околности због којих су оне настале.“

20 „Уговорна страна која је дужна да обавести другу страну о чињеницама које су од утицаја на њихов међусобни однос, одговара за штету коју претрпи друга страна због тога што није била на време обавештена.“

21 То је, на пример, случај са новогодишњим концертима у Бечком музичком друштву, Вагнеровим оперским свечаностима у Бајројту (СР Немачка), оперским свечаностима у Верони (Италија), концертима чувених рок ансамбала као што су Ролинг Стоунс, Пинк Флојд и сл.

тога да издаци за путовање и смештај улазе у предвидиву штету. У осталим случајевима (на пример, градска, па и национална позоришта) где се игра редовни репертоар, сматрамо да нема основа да се издаци за путовање издалека и смештај уврсте у тзв. предвидиву штету.

Да ли је штета била предвидива или не, постаје небитно ако се утврди да је позориште скривило штету поступајући са намером или крајњом непажњом. Пример крајње непажње може бити пропуштање позоришта да благовремено обавести посетиоце, односно јавност да се представа неће одржати, како би посетиоци могли одустати од путовања.

Није без значаја ни понашање посетиоца. Ако посетилац треба да допутује издалека, начело савесности и поштења налаже да он мора учинити разуман напор да се претходно обавести о томе да ли ће се представа одржати, како би уштедео непотребан трошак за путовање и смештај. Уколико он то пропусти да учини, а представа се не одржи, има места примени чл. 267 ЗОО, по којем је поверилац, који је допринео настанку или увећању штете, суодговоран за њу, те ће дужник бити ослобођен дела накнаде штете.

Позоришта најчешће проблем накнаде штете решавају својим општим условима уговора. Према одредбама чл. 265 ЗОО допуштено је уговорно искључење одговорности за накнаду штете, које може бити потпуно или делимично. При том, искључење одговорности не делује ако је штета проузрокована намерно или крајњом непажњом, као ни онда кад је одредба о искључењу одговорности последица монополског положаја дужника или неравноправног положаја уговорних страна. Домаћа позоришта најчешће у својим општим условима уговора предвиђају само обавезу повраћаја накнаде за представу (цене улазнице). Будући да је обавеза повраћаја накнаде засебна грађанскоправна санкција за скривљено неизвршење или делимично извршење посла, те да се тиме не врши накнађивање штете, можемо закључити да позоришта, по правилу, потпуно искључују своју одговорност за накнаду штете. По нашем мишљењу, стриктна примена чл.265 у вези са чл.143 ЗОО пружа основ да се одредбе општих услова уговора о *војшћу-ном искључењу* одговорности позоришта за накнаду штете доведу у питање. Ово стога што је уговорна позиција посетиоца у односу на позориште, по правилу, неравноправна. Уз то, на тржишту позоришних услуга не постоји конкуренција у правом смислу, јер посетилац не само да не може да бира између истих представа различитих позоришта, већ у мањим местима не може да бира ни између различитих представа (јер постоји само једно позориште).

С друге стране, сматрамо да је дозвољено да се општим условима *ограничи* износ накнаде штете до којег позориште одговара (делимично искључење одговорности). Ово је несумњиво потребно ради могућности самеравања економског ризика у вези са организовањем представе, као и ради економске заштите делатности позоришта.²²

4. ПРАВА И ОБАВЕЗЕ ПОСЕТИОЦА И ПОЗОРИШТА НА ОСНОВУ УГОВОРА О ЗАКУПУ

По правилу, позоришна улазница обезбеђује посетиоцу одређено седиште са којег ће он пратити представу. Према њиховој удобности и позицији у односу на бину, седишта су различито категорисана. То се одражава на цену улазнице. На основу чињенице да је посетилац овлашћен да привремено и наменски користи одређено седиште, има основа да се однос између позоришта (власника седишта) и посетиоца третира не само као однос између посленика и наручиоца посла, већ и као однос између закуподавца и закупца. Елементи уговора о закупу долазе до изражаја у питањима везаним за недостатке (мане) посетиоцевог седишта. Примера ради, могуће је да седиште буде неисправно или да испред њега постоји препрека која омета или онемогућује праћење представе. У тим случајевима има основа за примену правила о уговору о закупу. Та правила своде се на следеће:

а) позориште одговара за све недостатке седишта, који онемогућују или ометају његову уговорену или редовну употребу, без обзира на кривицу (чл. 573 ЗОО); изузетно, позориште не одговара за недостатке седишта који су у часу закључења уговора били посетиоцу познати, или нису могли остати непознати (чл. 574, ст. 1 ЗОО);

---

²² Примера ради, ако је реч о представама са редовног репертоара градског, регионалног или чак националног позоришта, обавеза накнаде штете би могла бити ограничена на износ накнаде за такси вожњу на релацији позориште – било која тачка у кругу од десет километара око позоришта, и назад. Ако је реч о ванредним представама за које се може основано претпоставити да ће привући знатан део посетилаца из других места и градова, оправдано би било да се ограничење постави на износ накнаде за аутобуски превоз на релацији позориште – било која тачка у земљи у кругу од сто километара, и назад. Коначно ако се ради о ванредној представи међународног значаја, за коју се може основано претпоставити да ће привући значајан део посетилаца не само из земље, него и иностранства, има оправдања да се ограничење постави на износ накнаде за железнички превоз првом класом на релацији позориште – било која тачка у иностранству у кругу од четиристо километара, и назад. Напомињемо да су поменути износи, у основи, арбитрерни, и да служе само да илуструју једну могућу (мада у пракси, вероватно, нереалну) конкретизацију концепта правичне заштите интереса како позоришта, тако и посетиоца у општим условима уговора.

б) ако је недостатак отклоњив без великих незгода за посетиоца, посетилац може од позоришта захтевати да тај недостатак отклони у примереном року (на пример, да му до почетка представе понуди друго одговарајуће седиште – чл. 578, ст. 2 ЗОО);

в) ако је недостатак неотклоњив или је отклоњив само уз веће незгоде за посетиоца, или позориште не отклони недостатак у примереном року, посетилац има право да раскине уговор (што повлачи обавезу позоришта да му врати накнаду и надокнади штету) или да захтева умањење накнаде и накнаду штете (чл. 578, ст. 3 и 4 ЗОО).

У случају умањења накнаде (тачније, повраћаја дела накнаде) битно је да се разуме: може се умањивати само онај део износа цене улазнице који се односи на закупнину седишта, а не и онај који се односи на накнаду за играње представе. Будући да цена улазнице није формално структурисана тако да се зна колико износи накнада за играње представе, а колико закупнина седишта, отвара се питање квантификације тог односа. Сматрамо да новчана разлика између најскупље и најјевтиније улазнице у сваком случају чини износ закупнине. Код најјевтиније улазнице сматрамо да би било разумно узети да износ закупнине чини до двадесет процената њене цене.

РЕЗИМЕ

Уговор о посети позоришној представи је неименовани комплексни уговор по приступу, у којем преовлађују елементи уговора о делу, регулисаног Законом о облигационим односима (ЗОО). Како је уговор о посети позоришној представи гранични пример уговора о делу, то се правила уговора о делу морају на њега примењивати врло опрезно и селективно. Централне специфичности уговора о посети позоришној представи су: нематеријална природа посленикове обавезе, присуство посетиоца представе као начин преузимања посла, почетак и завршетак представе као фиксни рокови за извршење посла, и позоришна улазница као легитимациони папир, а не као хартија од вредности.

Уговор о посети позоришту има и елементе уговора о закупу, који се односе на конкретно седиште са којег посетилац прати представу, те се проблеми у вези са тим могу решавати применом правила о недостацима закупљене ствари.

Коначно, како се закључење уговора о посети позоришту обавља куповином позоришне улазнице, на тај однос је могуће применити одређена правила која важе за уговор о куповини и продаји.

У случајевима скривљеног неизвршења или мањкавог извршења својих уговорних обавеза, позориште је дужно да изврши повраћај целе или дела накнаде коју је посетилац платио, као и да накнади штету коју је посетилац претрпео. У циљу заштите позоришта од несамерљивог економског ризика који из тога произлази, позоришту је допуштено да својим општим условима пословања ограничи те обавезе, али их не може сасвим искључити јер би тиме злоупотребило јачу уговорну позицију коју има у односу на посетиоца, а често и монополски положај на тржишту.

Slobodan M. Marković*

CONTRACT ON A THEATRE VISIT FROM THE VIEWPOINT OF PRIVATE LAW

Summary

The contract on a theatre visit is a complex, non-typical, adhesive contract, whose predominant elements belong to the contract for the supply of services, which is regulated by the Law on Obligations. Nevertheless, due to significant differences between these two contracts, the statutory provisions applying to the contract for the supply of services have to be applied to the contract on the theatre visit very carefully. The most significant peculiarities of the contract on a theatre visit are the non-material nature of the suppliers' obligation, the purchaser's presence at the theatre show, as a mode of accepting the service provided; the beginning and the end of the show as the time limits that are essential for the performance of the supplier's obligation; the theatre ticket as an identification paper and not as a security.

The contract on a theatre visit also contains elements of a contract of lease in respect of the concrete visitor's seat in the theatre. Consequently, the rules governing the lessor's liability for defects in the rented object apply.

Finally, since the contract of the theatre visit is concluded by purchasing the ticket, the rules governing the contract on sale also apply.

If the non-performance or defective performance of a theatre's contractual obligation is attributable to the theatre itself, its duty is to return to the visitor, partly or completely, the price of the ticket and to pay him the damages suffered. In order to protect itself from the immeasurable economic risk arising from that fact, the theatre may limit its liability by means of general terms and conditions of its standard-clause-contract. However, the theatre may not completely waive its liability because it would thereby abuse

---

* Slobodan M. Marković, Ph. D., Full Professor of the Faculty of Law in Belgrade.

not only its stronger position as a contracting party, but even its monopolistic or dominant position on the market.

Key words: *Theatre. – Visitor. – Contract. – Ticket. – Liability. – Damages.*

Slobodan M. Marković*

LE CONTRAT DE VISITE AU THEATRE VU SOUS L'ANGLE DU DROIT CIVIL

Résumé

Le contrat de visite au théâtre est un contrat innomé, complexe et d'adhésion dans lequel les éléments du contrat de louage de services sont réglés par la loi sur les rapports d'obligations. Comme il s'agit d'une espèce à la périphérie de ce contrat, les règles du contrat de louage de services ne peuvent être appliquées qu'avec beaucoup de prudence. Les caractères spécifiques du contrat sur la visite au théâtre sont: la nature non patrimoniale de l'obligation de l'entrepreneur, la présence effective du visiteur au théâtre comme mode d'exécution, le commencement et la fin de la pièce de théâtre étant les délais fixes dans lesquels l'obligation doit être exécutée, et le billet comme papier de légitimation et non comme effet de commerce.

Le contrat de visite possède des éléments du contrat de louage des choses sous cet aspect où il a comme objet un siège réservé au visiteur. D'où les problèmes concernant le siège doivent être tranchés selon les règles des vices rédhibitoires de la chose louée.

Finalement comme on conclut le contrat de visite par l'achat du billet, on peut appliquer sur le rapport juridique découlant de ce contrat, les règles de la vente.

Au cas où le théâtre n'a pas exécuté ses obligations contractuelles, il est obligé de restituer le prix (entier ou en partie) que le visiteur a payé et de réparer le dommage que ce dernier a subi. Comme le théâtre court un risque économique disproportionné il lui est permis de le limiter dans ses conditions générales de fonctionnement mais il ne peut pas les exclure en totalité car il pourrait abuser par ce procédé de sa position contractuelle dominante, voire de monopole, par rapport au visiteur.

Mots-clés: *Théâtre. – Visiteur. – Contrat. – Billet de théâtre. – Responsabilité civile.*

---

* Dr. Slobodan M. Marković, Professeur à la Faculté de Droit de Belgrade.

Slobodan M. Marković*

BÜRGERRECHTLICHE ASPEKTE DES BESUCHES EINER THEATERVORSTELLUNG

Zusammenfassung

Der Vertrag über den Besuch einer Theatervorstellung ist ein Innominatvertrag sowie ein komplexer Adhäsionsvertrag, in dem Elemente des Werkvertrages überwiegen, welcher wiederum mit dem Obligationengesetz geregelt ist. Zumal der Vertrag über den Besuch einer Theatervorstellung ein Grenzbeispiel eines Werkvertrages darstellt, müssen die Regeln des Werkvertrages nur äußerst vorsichtig und selektiv darauf zur Anwendung gebracht werden. Die zentralen Besonderheiten des Vertrages über den Besuch einer Theatervorstellung bestehen aus: der nichtmateriellen Beschaffenheit der Pflicht des Unternehmers, der Anwesenheit des Besuchers bei der Vorstellung als Modus der Werkabnahme, Beginn und Ende der Vorstellung als feste Zeitpunkte zur Ausführung des Geschäfts, sowie der Theatereintrittskarte als Legitimationspapier, wenn nicht als Wertpapier.

Der Vertrag über den Theaterbesuch enthält auch Elemente des Mietvertrages, die sich auf den konkreten Sitzplatz beziehen, von dem aus der Besucher die Vorstellung verfolgt, so dass Probleme in diesem Zusammenhang durch die Anwendung von Regeln über Mängel von Mietgegenständen gelöst werden können.

Und schließlich, da der Vertragsabschluß über den Theaterbesuch durch den Erwerb einer Theatereintrittskarte erfolgt, lassen sich auf dieses Verhältnis bestimmte Regeln anwenden, die für einen Kauf- respektive Verkaufsvertrag gelten.

Im Falle einer verschuldeten Nichterfüllung oder mangelhaften Erfüllung seiner Vertragspflichten, ist das Theater verpflichtet, das Gesamtentgelt oder einen Teil des Entgelts zu erstatten, das vom Besucher bezahlt wurde, sowie den Schaden zu ersetzen, den der Besucher erlitten hat. Zum Ziele des Schutzes der Theater vor unabsehbarem wirtschaftlichem Risiko, das sich daraus ableitet, ist es dem Theater gestattet, durch seine allgemeinen Geschäftsbedingungen diese Pflichten zu beschränken, doch es kann diese nicht gänzlich ausschließen, da es damit seine stärkere Vertragsposition im Vergleich zum Besucher, und häufig auch seine Monopolstellung auf dem Markt missbrauchen würde.

Schlüsselbegriffe: *Theater. – Besucher. – Vertrag. – Eintrittskarte. – Bürgerrechtliche Haftung.*

---

* Dr. Slobodan M. Marković, Ordentlicher Professor der Juristischen Fakultät in Belgrad.